

Till
Finansdepartementet
Kulturdepartementet
Diarienummer: Fi2024/01367

Yttrande över förslagen i Statskontorets rapport *En form för kollektivt beslutsfattande – En kartläggning och prövning av nämndmyndigheter 2024:11*

Svenska Hemslöjdsföreningarnas riksförbund (SHR) får sitt organisationsbidrag från Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH) och är därmed direkt berörd av förslagen i Statskontorets rapport *En form för kollektivt beslutsfattande – en kartläggning och prövning av nämndmyndigheterna 2024:11*. Det är därför angeläget för SHR att lämna synpunkter på förslagen i rapporten som gäller just NFH och lyfta vad som behöver utredas vidare. Av den anledningen lämnas synpunkterna inte bara till Finansdepartementet utan även till Kulturdepartementet.

SHR är den enda organisation som omnämns som mottagare av organisationsbidrag i nuvarande regleringsbrev för NFH, vilket ger SHR en särställning och den organisation som kan komma att påverkas mest vid en eventuell avveckling av NFH. Flera av SHR:s medlemsföreningar, framförallt länsförbund som får stöd via kultursamverkansmodellen, men även lokalföreningar som ibland får projektbidrag från NFH kan också komma att påverkas. SHR har stor kunskap och kompetens om hela slöjd- och hemslöjdsområdet och har därför valt att i sitt yttrande belysa konsekvenser även ur ett bredare perspektiv än enbart den egna organisationen.

Sammanfattande synpunkter på förslaget

- För att de kulturpolitiska målen ska uppnås och för både det nationella och det internationella arbetet med att främja hemslöjd, är dialog, stöd och samverkan mellan myndigheter och bl.a. ideella organisationer nödvändig. SHR övertygelse är att hemslöjden kan främjas starkare och mer ambitiöst än idag och bejakar en organisationsförändring vad gäller NFH.
- SHR menar att bättre effektivitet, med bevarad och till och med utökad kompetens, kan uppnås om NFH:s nuvarande uppgifter och resurser fördelas och organiseras på ett annorlunda sätt än idag. Vissa av uppgifterna kan flyttas till en annan myndighet, andra kan övertas av t.ex. SHR.
- En eventuell organisationsförändring måste säkerställa fortsatt statligt åtagande gällande främjande av hemslöjd.
- Ett kommande analysarbete vid en eventuell förändring av den statliga organisationen på området måste säkerställa kompetens, synlighet och betydelse av slöjd och hemslöjd vid den mottagande myndigheten.
- Då statens engagemang är direkt avgörande för hemslöjdsrörelsens framtid i Sverige och SHR har stor kunskap om hela hemslöjdsområdet, förutsätter SHR att SHR på lämpligt sätt få delta i den kommande, närmare analysen av hur slöjd- och hemslöjdsfrågorna framöver ska organiseras.

Bakgrund

Ett antal statliga rapporter och utredningar granskade under 1900-talet frågan om hemslöjd och slöjd i Sverige och senast 2012 (se Ds 2012:08. Nationell samordning av hemslöjden – en översyn av Nämnden för hemslöjdsfrågor). Slutsatsen har alltid varit att det bör vara ett statligt åtagande att främja hemslöjd, motiverat av hemslöjdens särskilda betydelse som näringsgren, liksom av dess kulturella och sociala betydelse landet runt. Även i Kultursamverkansutredningen (SOU 2023:53) nämns det civila samhället och ideella organisationer som en mycket viktig del av kulturlivet.

Synpunkter på förslaget

Statskontorets bedömning är att en nämndmyndighet för just hemslöjd inte är relevant. SHR kan se fördelar med en egen myndighet för hemslöjdsområdet, men delar bedömningen att just nämndmyndighet inte är den rätta formen. Slöjd och hemslöjd är ett litet område ur ett ekonomiskt perspektiv, även om den statliga finansieringen inte speglar det intresse som finns hos allmänheten. Hela 44% av svenska folket ägnar sig åt handarbete eller hantverk (enligt MYKA:s senaste rapport om kulturvanor i Sverige). Med en placering av slöjdfrågorna i en befintlig, större myndighet finns dock många risker vilket Statskontoret noterar. SHR instämmer i den riskbedömningen. Det finns en stark oro för att slöjd som helhet inte kan ges tillräcklig prioritet och uppmärksamhet, att SHR:s redan begränsade (av NFH:s kraftigt nedskurna) resurser ytterligare kan skäras ned samt att den expertkompetens som krävs inom just slöjd och hemslöjd inte kommer att finnas eller synliggöras i tillräcklig omfattning.

SHR har dock de senaste åren upplevt stora nackdelar med nuvarande organisation. Trots regleringsbrev och instruktion har NFH prioriterat stöd till enskilda slöjdare och till kortsiktiga projektbidrag på bekostnad av stöd till civilsamhället och långsiktiga organisationsbidrag. Detta kan vara en effekt av värmyndighetens inriktning (f n Tillväxtverket). Mycket av NFH:s tid har gått åt till att administrera ansökningar och redovisningar av projektbidrag vilket negativt påverkat annat utvecklingsarbete inom hemslöjdsområdet i stort. NFH har dessutom visat ytterst begränsat intresse av synliggörande av SHR och att ha en dialog med SHR, oavsett ämne.

Statskontoret föreslår att NFH avvecklas och att uppgifterna övertas av Kulturrådet. SHR instämmer i Statskontorets bedömning att Kulturrådet är den myndighet som skulle vara bäst lämpad att fördela statliga medel inom hemslöjdsområdet. Det är dock oerhört viktigt att säkerställa att erforderlig kompetens inom hela hemslöjds- och slöjdområdet byggs upp på myndigheten vid ett eventuellt övertagande av ansvaret samt att kostnaderna för personal och administration inte negativt påverkar den redan begränsade finansieringen till hemslöjd. Även Statskontoret pekar på risken för kompetenstapp vid flytt av ansvar till ny myndighet. SHR delar alltså den oron, men anser att det är ytterligare ett skäl till att det är just Kulturrådet som bör få ett nytt bidragsfördelande uppdrag. Där finns redan en viss kompetens om främjande av hemslöjd via fördelningen inom kultursamverkansmodellen, vilket borgar för att kompetenstapp i övergångsskedet minimeras. Kulturrådet har utöver det, som Statskontoret påpekar i sin rapport, i uppdrag att fördela andra bidrag inom den kulturella sektorn.

Statskontoret menar i sin rapport att det för de enskilda myndigheterna behövs en närmare analys och beräkning samt en tidsplan för genomförandet av en förändring. SHR instämmer i detta och förutsätter att SHR på lämpligt sätt får delta i den kommande, närmare analysen av hur slöjd- och hemslöjdsfrågor framöver ska organiseras på statlig nivå. Speciellt med tanke på att den senaste statliga utredningen inom slöjd och hemslöjdsområdet genomfördes 2012. Med hänvisning till det samt till de stora förändringarna i omvärlden kan vissa

uppgifter och resurser som idag ska finnas på NFH, enligt regeringsbrev och instruktion, föras över till t.ex. SHR.

Stockholm 2024-09-27

Styrelsen för Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund

Lena Lundkvist, förbundsordförande, Nacka
Elisabeth Bjar, förste vice ordförande, Stockholm
Håkan Liby, andre vice ordförande, Uppsala
AnnaSara Perslow, ledamot, Göteborg
Helena Åberg, ledamot, Stigtomta
Joanna Stridh, ledamot, Rättvik
Anny Liivamäe, ledamot, Nyköping
Elise Tullnär Nilsson, ledamot, Jokkmokk
Maria Eklind, ledamot, Vaggeryd
Lotta Ahlvar, suppleant, Stockholm
Anne-Marie Lindén, suppleant, Ängelholm
Emma Andersson, suppleant, Göteborg

Om Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund (SHR)

SHR:s grundsyn är att tillvarata, utveckla och förnya slöjden som kultur och näring. SHR består idag av ett 90-tal medlemsföreningar i hela landet, med drygt 13 000 enskilda medlemmar. De arrangerar aktiviteter som lockar ungefär 100 000 deltagare per år och den ideella insatsen motsvarar så många som ungefär 80-90 helårstjänster. SHR är därmed en viktig aktör för att uppfylla de kulturpolitiska målen om att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att "främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor" samt "främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas". I juni 2024 utsågs också SHR till ackrediterad NGO vilket ger SHR en viktig, rådgivande roll inom Unesco och det nationella och internationella arbetet med det immateriella kulturarvet.